

## **PWYLLGOR LLYWIO'R GYMRAEG**

Cofnodion cyfarfod Pwyllgor Llywio'r Gymraeg a gynhaliwyd yn Ystafell Gynhadledd 1A, Neuadd y Sir, Rhuthun, ddydd Mawrth 12 Tachwedd 2019 am 10.00am.

### **YN BRESENNOL**

Y Cynghorwyr Ellie Chard, Ann Davies, Huw Hilditch-Roberts, Arwel Roberts, Graham Timms (Cadeirydd), Joe Welch a/ac Emrys Wynne (Is-Gadeirydd)

Arsylwyr – Cynghorydd Meirick Lloyd Davies.

### **HEFYD YN BRESENNOL**

Arweinydd y Tîm - Cyfathrebu a Rheoli Ymgyrch (GW), Cymraeg  
Swyddog Iaith (MC), Cyfarwyddwr Corfforaethol: Cymunedau (NS), Rheolwr  
Gwasanaethau Democraidd (SP) (Gwesteiwr) a Gweinyddwr Pwyllgor (RTJ)

#### **1 YMDDIHEURIADAU**

Ni chafwyd unrhyw ymddiheuriadau.

#### **2 DATGANIADAU O FUDDIANT**

Ni chafodd unrhyw gysylltiad ei ddatgan.

#### **3 MATERION BRYD FEL Y'U CYTUNWYD GAN Y CADEIRYDD**

Nid oedd unrhyw fater brys.

#### **4 COFNODION**

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg a gynhaliwyd ar 12 Tachwedd 2019.

Materion yn Codi -

Holodd yr aelodau a oedd diweddariad ar Eisteddfod Urdd, eglurodd swyddogion eu bod wedi holi'r trefnwyr a oedd penderfyniad wedi'i wneud a fyddai'r digwyddiad yn cael ei gynnal. Fodd bynnag, nid oedd unrhyw beth wedi'i gadarnhau, gobeithio y byddai'r Cyngor yn derbyn diweddariad yn fuan.

***PENDERFYNWYD:*** y dylid derbyn a chymeradwyo cofnodion y cyfarfod a gynhaliwyd ar 12 Tachwedd 2019 fel cofnod cywir.

#### **5 ADRODDIAD MONITRO COMISIYNYDD Y GYMRAEG**

Cyflwynodd Arweinydd Tîm Cyfathrebu a Rheoli Ymgyrchoedd (TLCCM) yr adroddiad (a gylochredwyd yn flaenorol) i ddiweddarau Aelodau ar ganfyddiadau

gwaith monitro 2020, a wnaed gan swyddfa'r comisiynydd. Mae'r Comisiynydd Cymraeg yn monitro profiad y defnyddiwr yn flynyddol trwy brofi gwasanaethau penodol - gan gynnwys gohebiaeth, ffôn, derbynfa, gwefannau ac ati - ar gyfer sampl ar hap o sefydliadau.

Digwyddodd y gwaith yn ysbeidiol yn ystod y flwyddyn trwy ymarferion siopwyr dirgel, ymweliadau safle, ac archwilio ar-lein. Dyluniwyd y gwaith fel nad oedd yn arwain at ddefnydd afresymol o adnoddau sefydliadau. Yn 2019-20, roedd Sir Ddinbych yn rhan o'r sampl ar hap o sefydliadau. Amlinellir y canfyddiadau gan Swyddfa'r Comisiynydd, gyda golwg ar y sefydliad yn cymryd camau priodol i sicrhau cydymffurfiaid â gofynion statudol.

Byddai cyfarfod yn cael ei drefnu gyda swyddogion Comisiynydd Iaith Cymru ar ddiwedd y flwyddyn, i drafod y canfyddiadau gyda'r adroddiad.

### **Dadl Gyffredinol -**

Pwyllgor Llywio'r Iaith Gymraeg (WLSC) oedd yr unig bwyllgor a edrychodd ar ganfyddiadau adroddiad y Comisiynwyr, roedd cyfarfod Hyrwyddwr yr Iaith Gymraeg hefyd, a oedd yn edrych ar redeg yr leithoedd Cymraeg o ddydd i ddydd o fewn y Cyngor.

Holodd yr aelodau a ellid anfon adroddiad y Comisiynwyr at bwyllgor craffu er mwyn i'r gwaith gael ei graffu ymhellach. Hysbysodd yr aelodau arweiniol y pwyllgor fod y pwyllgor wedi'i ffurfio i graffu ar yr Iaith Gymraeg o fewn y Cyngor, ac yn credu na fyddai'n fuddiol dyblygu gwaith. Awgrymodd y cadeirydd y gellid trafod y mater mewn cadeiriau Craffu ac is-gadeiryddion.

Holodd y pwyllgor am gyfieithu dogfennau, y fformatio ac ambell wall. Eglurodd swyddogion fod dogfennau'n cael eu cyfieithu trwy'r cytundeb gyda Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy. Fodd bynnag, anfonwyd y dogfennau yn ôl yn yr un fformat ag y cawsant eu hanfon, yn anffodus gallai gwallau fformatio ddigwydd weithiau.

Roedd yr aelodau'n deall bod rhai gwallau gyda'r cyfieithu oherwydd weithiau nid oedd y cyfieithwyr yn gyfarwydd â'r rhai termau, weithiau roedd yn anodd cyfieithu rhai materion os nad oedd gennych chi ddealltwriaeth o'r mater sy'n cael ei gyfieithu.

***PENDERFYNWYD*** bod y diweddariad a dderbyniwyd yn cael ei dderbyn a'i nodi gan y pwyllgor.

## **6 STRATEGAETH IAITH GYMRAEG**

Cyflwynodd Arweinydd Tîm - Cyfathrebu a Rheoli Ymgyrchoedd (TMCCM) yr adroddiad gan ddatblygu Strategaeth Iaith Gymraeg newydd ar gyfer Sir Ddinbych (a gylchredwyd yn flaenorol). Mae Mesur Iaith Gymraeg (Cymru) 2011 wedi galluogi'r Llywodraeth i osod safonau sy'n ymwneud â'r Iaith Gymraeg ac roedd Llywodraeth Cymru yn disgwyl i bob awdurdod lleol fabwysiadu Strategaeth Iaith Gymraeg, fel rhan o'u hymateb i'r Safonau.

Mae'r strategaeth gyfredol, a fabwysiadwyd gan Gabinet Sir Ddinbych ym mis Mawrth 2017, yn amlinellu'r dull tuag at hyrwyddo'r Iaith Gymraeg a hwyluso ei defnydd o fewn y sir ac mae disgwyliad i'r Cyngor adolygu ei strategaeth, bum mlynedd yn ddiweddarach o'r dyddiad cyhoeddi. Roedd disgwyl i'r strategaeth newydd ym mis Mawrth 2022.

Roedd Sir Ddinbych yn sir ddwyieithog yn bennaf gyda diwylliant a threftadaeth gyfoethog. Roeddem yn falch o hyn ac rydym am i'r balchder hwn gael ei adlewyrchu yn ein rhyngweithio o ddydd i ddydd â chymunedau, gyda thrigolion a gyda'n staff. Amlygwyd bod adroddiad y comisiynydd yn nodi'n glir gryfderau'r hyn yr oedd Cyngor Sir Ddinbych (CSD) yn gweithio'n dda i gael y strategaeth ar waith yn niwylliant y Cyngor.

Enghreifftiau o hyn oedd pethau bach fel Sir Ddinbych Heddiw a gylchredwyd i'r holl aelodau, gyda rhai geiriau Cymraeg i staff ddysgu rhywfaint o Gymraeg.

Roedd yr economi yn bwysig, ac roedd angen iddi weld yr effeithiau ar yr economi a'r Gymraeg ac roedd angen i Gyngor Sir Ddinbych hefyd sicrhau bod staff wedi'u hyfforddi'n ddigonol ym mhob adran, er mwyn sicrhau y byddai gwaith yn cael ei wneud i lefel uchel o ansawdd. Y camau nesaf oedd sicrhau bod y camau a'r gweithdrefnau gorau yn cael eu rhannu trwy'r Cyngor. Roedd y naratif cyfan gyda'r Cyngor a'r Gymraeg yn gryf ar y cyfan, yr unig negyddol diweddar oedd diffyg cyfieithu Cymraeg gyda chyfarfodydd rhithwir. Roedd hyn oherwydd cyfyngiadau technegol ac nid yr angerdd am y Gymraeg.

Roedd y comisiynydd Cymraeg eisiau i Gyngor Sir Ddinbych gael y strategaeth ar waith erbyn Mawrth 2022, roedd yn ôl disgrisiwn y Cyngor pe byddent yn dymuno i'r strategaeth fod yn gynllun 5 mlynedd neu'n gynllun tymor hwy. Gobeithio y byddai'r tîm yn dechrau gweithio yn fuan, byddai hyn yn caniatáu blwyddyn i gyflawni'r gwaith.

### **Dadl Gyffredinol -**

Holodd y pwyllgor a ellid derbyn ac adolygu'r hen strategaeth i sicrhau bod yr holl dargedau'n cael eu cyrraedd, ac i sicrhau y gallem weithio ar rai agweddau. Awgrymwyd y gallai sesiwn fel gweithdy gael ei threfnu yn y dyfodol, byddai hyn yn caniatáu i'r materion gael eu trafod yn drylwyr.

Amlygwyd y themâu yn yr adroddiad y bedwaredd thema yn arbennig a oedd yn darllen - "Edrychodd Thema 4 ar sut y dylai Sir Ddinbych a'i phartneriaid datblygu economi gydnabod pwysigrwydd economi lewyrchus i ddyfodol yr Iaith Gymraeg a sicrhau bod strategaethau ar waith i sicrhau cyfleoedd i bobl ifanc aros yn y gymuned leol."

Gofynnwyd faint o staff yn y tîm a oedd yn ddwyieithog, a sut y gallent gyfleu pwysigrwydd gyda'r Gymraeg yn y gymuned. Eglurodd swyddogion fod swyddogion yn gweithio gyda chyrrff allanol fel Menter Iaith Syr Ddinbych i sicrhau bod busnesau'n gweithio trwy gyfrwng Cymraeg.

Codwyd a oedd y Cyngor yn herio pob mater cynllunio o ran y Gymraeg. Gan y derbyniwyd cais cynllunio diweddar ar gyfer pentref bach a ostyngodd ganran y siaradwyr Cymraeg 10% yn yr ardal. Hysbysodd yr aelod arweiniol y pwyllgor fod y materion cynllunio materol ar waith trwy Lywodraeth Cymru (LIC) ac nid llywodraeth leol. Hysbysodd y Cynghorydd Graham Timms y pwyllgor yr amlygwyd yr Iaith Gymraeg trwy gydol yr asesiad effaith Lles.

**PENDERFYNWYD:** bod y pwyllgor wedi derbyn a nodi'r diweddariad ynghylch y Strategaeth Gymraeg.

## 7 GWEITHGARWCH HYRWYDDO'R GYMRAEG

Cyflwynodd yr Aelod Arweiniol dros Addysg, Gwasanaethau Plant ac Ymgysylltu â'r Cyhoedd yr adroddiad gweithgaredd hyrwyddo Cymraeg (a gylchredwyd yn flaenorol) a oedd â'r nod o ddiweddarau aelodau ar weithgaredd hyrwyddo'r Gymraeg ers y cyfarfod diwethaf a'r cynlluniau amlinellol ar gyfer y flwyddyn i ddod.

Mae'r cyfnod ers cyfarfod diwethaf y Grŵp hwn wedi bod yn heriol, gyda'r tîm angen dod o hyd i ffyrdd amgen o ddarparu gweithgaredd hyrwyddo Cymraeg.

Mae'r holl weithgaredd dros y chwe mis diwethaf wedi'i gynnal trwy gyfarfodydd ar-lein a hyrwyddo ar gyfryngau cymdeithasol a thrwy sianeli cyfathrebu mewnol. Ymhlith y rhain roedd –

- **Gweithio mewn partneriaeth-** Mae cyfarfodydd Partner Iaith (y Bartneriaeth Iaith Gymraeg yn Sir Ddinbych) wedi parhau ar-lein. Er bod COVID wedi cael rhywfaint o effaith ar waith y bartneriaeth, megis y gwaith o ddadansoddi gweithgaredd cymdeithasol Cymraeg ledled y sir, mae wedi gallu symud ymlaen gyda rhai gweithgareddau.
- **Ymgyrch 'Mae gen i Hawl'** - Ymgyrch gan Swyddfa Comisiynydd yr Iaith Gymraeg oedd hon i hyrwyddo hawliau pobl i dderbyn gwasanaethau cyhoeddus trwy gyfrwng y Gymraeg. Roedd yr ymgyrch yn ddigwyddiad blynyddol, gyda chefnogaeth rhaglen genedlaethol o weithgareddau. Yn Sir Ddinbych, rydym wedi cefnogi'r ymgyrch hon trwy hyrwyddiad rheolaidd ond wedi penderfynu ei rhoi ar waith am gyfnod hwy, i ymestyn cyrhaeddiad ein negeseuon a gallu cynnal amryw o weithgareddau hyrwyddo.
- **Eisteddfod Staff** - Cynhaliodd y Cyngor ei ail Eisteddfod ar Fawrth 6ed fel rhan o ddathliadau Dydd Gŵyl Dewi, ychydig cyn cloi cenedlaethol y coronafirws. Roedd y digwyddiad yn rhan o ymdrechion y Cyngor i godi'r proffil a chael gwell dealltwriaeth o'r iaith, ac i ddathlu diwylliant Cymru. Daw ar adeg pan oedd sylw sylweddol ar y Gymraeg a'r ffaith bod Eisteddfod yr Urdd i fod i ddychwelyd i'r sir ym mis Mai 2021.
- **Paned a Sgwrs** - Gan fod mwyafrif y staff bellach yn gweithio gartref, cynhaliwyd y sesiynau Paned a Sgwrs yn ddigidol. Cafwyd dechrau da iawn i'r sesiynau rhithwir gyda nifer o aelodau yn bresennol, ond mae'r niferoedd wedi gostwng yn ystod y misoedd diwethaf. Roedd hyn oherwydd y ffaith bod angen seibiant ar staff rhag bod o flaen y sgrin fach dros amser cinio felly roedd amser y sesiwn yn anghyfleus o'i gymharu â sesiynau wyneb yn wyneb.

- **Diwrnod Owain Glyndŵr** Eleni i ddathlu diwrnod Owain Glyndŵr, rhannodd y Cyngor fideo yr oedd wedi'i gynhyrchu ar ei gyfrifon cymdeithasol corfforaethol. Mae'r fideo yn dangos cysylltiadau Glyndŵr â Sir Ddinbych a lleoedd arwyddocaol yn y sir sy'n ymwneud â'i hanes. Derbyniodd hyn adborth cadarnhaol iawn gan staff a nododd llawer nad oeddent yn ymwybodol o arwyddocâd hanes Sir Ddinbych i Glyndŵr.
- **Diwrnod Shwmae Su'mae-** Cefnogodd y Cyngor ymgyrch genedlaethol Diwrnod Shwmae Sumae ym mis Hydref. Bwriad y diwrnod oedd hyrwyddo'r syniad o ddechrau pob sgwrs gyda shwmae neu sumae. Nod y dydd oedd dangos bod y Gymraeg yn perthyn i bawb - siaradwyr rhugl, dysgwyr neu'r rhai a allai fod yn dawedog ynglŷn â siarad Cymraeg.
- **Tasgau Tachwedd** - Yn ystod wythnos gyntaf pob mis byddem yn llunio ac yn cyflwyno tasgau byr a hwyliog i staff eu cwblhau ar-lein. Byddai'r gwahanol dasgau â thema bob amser yn cyd-fynd â'r mis / tymor. Y nod oedd ymgysylltu â staff trwy gyfrwng y Gymraeg a cheisio eu cael i ddefnyddio a meddwl yn Gymraeg wrth weithio gartref.

Diolchodd aelodau'r pwyllgor i swyddogion am y gwaith caled parhaus a'u hymroddiad i'r Gymraeg o fewn y Cyngor. Awgrymwyd y dylid gwahodd sefydliadau allanol i gyfarfodydd pwyllgor Llywio'r Gymraeg yn y dyfodol i drafod gweithio mewn partneriaeth.

**PENDERFYNWYD** bod Pwyllgor Llywio'r Gymraeg yn nodi'r gweithgaredd hyrwyddo a'r cynlluniau amlinellol ar gyfer 2021.

## 8 FORWARD WORK PROGRAMME

Cyflwynwyd Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol y Pwyllgor i'w hystyried.

**PENDERFYNWYD:** derbyn a nodi rhaglen gwaith i'r dyfodol y pwyllgor.

**Daeth y cyfarfod i ben am 11:34am**